

Iran's Legislative Criminal Policy in Food Safety Protection

Roshank Saedi Monfared¹, Mohamadreza Shadmanfar*², Mahmoud Malmir³

1. Ph.D Student of Criminal Law and Criminology, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (Corresponding Author)

3. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 129-142

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0003-3235-552X

TELL: +983135002000

Email: m.shadmanfar@ase.ui.ac.ir

Article history:

Received: 27 Sep 2024

Revised: 11 Dec 2024

Accepted: 23 Jan 2025

Published online: 21 Mar 2025

Keywords:

Criminal Policy, Criminal Legislation, Criminalization, Food Health.

ABSTRACT

The right to healthy food is accepted as one of the fundamental human rights in the legal system of modern countries and the means of protecting this right are reflected in the types of legislative, judicial, executive and preventive criminal policies. The purpose of this article is to examine the question of how Iran's legislative criminal policy is in protecting food safety. The present article is descriptive and analytical and has investigated the mentioned subject by using the library method. The findings showed that although the laws and regulations in Iran's legal system in this area are in accordance with the standards, they are not comprehensive enough and it is suggested to pass a comprehensive law regarding the protection of food health. In Iran's legal system, the lack of a comprehensive law and an obstacle, both criminal and specific legal, health and food safety and its guarantee is one of the necessities that must be taken into account. The result is that criminalization and the use of legislative criminal policy in the field of criminal law should be used case by case and selectively, following the principle of last resort.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2025 The Authors.

How to Cite This Article: Saedi Monfared, R; Shadmanfar, M & Malmir, M (2025). "Iran's Legislative Criminal Policy in Food Safety Protection". *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 5(1): 129-142.

مقدمه

از جمله بزرگ‌ترین چالش‌های روبه‌روی بشریت در دهه‌های اخیر بحران غذا و مسأله امنیت و سلامت غذا برای جمعیت رو به افزایش دنیاست، بحران و افزایش جمعیت از یک طرف و محدودیت منابع اولیه تولید از طرف دیگر باعث شده است کشاورزی و دامداری سنتی به سمت تکنولوژی و کشاورزی صنعتی حرکت کند. کاربرد بی‌رویه و نامناسب نهاده‌های شیمیایی در فرایند تولید محصولات کشاورزی صنعتی، عدم نظارت وافی و کافی بر شرایط نگهداری و پرورش دام و طیور و از طرفی بی‌توجهی به شرایط بهداشتی لازم بر توزیع و به مصرف‌رساندن مواد غذایی، حقوق مصرف‌کنندگان را در این حیطه به چالش کشیده است. منظور از ایمنی غذایی، بررسی و ذخیره مواد غذایی است که حداقل خطر ابتلا به بیماری‌های ناشی از آلودگی‌های میکروبی، فیزیکی و شیمیایی را داشته باشد و هدف اصلی ایمنی غذایی جلوگیری از آلودگی و مسمومیت‌های غذایی است. مشخص است که ایمنی و سلامت مواد غذایی و آشامیدنی برای داشتن جامعه سالم و پویا از اهمیت بالایی برخوردار بوده و یکی از مهم‌ترین وظایف دولت‌ها تأمین غذای سالم، ایمن و مورد نیاز مردم می‌باشد. به همین دلیل با به‌کارگیری سیاست‌های جنایی اجرایی، تقنینی و مشارکتی تلاش می‌کنند که بستری مناسب برای این مهم فراهم آورند. در رابطه با ایمنی غذا، سیاست جنایی تقنینی با استفاده از ابزار قوانین همچون قانون اساسی، قانون جزا و تعدادی دیگر از قوانین از تخلفات و جرایم مرتبط با این حیطه پیشگیری می‌کند. این نوع سیاست جنایی که با نقش حاکمیت دولت عجین است با ایجاد قوانین و دستورالعمل‌هایی مسببات مقابله با این تخلفات و جرایم را به‌عهده دارد. با توجه به اهمیت این مهم، مجمع عمومی سازمان ملل متحد با درک فشار جهانی ناشی از بیماری‌های منتقله از غذا که افراد در همه سنین به‌ویژه کودکان زیر ۵ سال و افرادی که در کشورهای کم‌درآمد زندگی می‌کنند را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

درخصوص رویکرد سیاست جنایی ایران نسبت به امنیت غذایی، پژوهش‌های متعددی انجام شده است: نساء همتی، مسعود بسامی و مسعود قاسمی در مقاله‌ای به بررسی سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال جرایم تهدیدکننده امنیت غذایی با

رویکرد پیشگیرانه پرداخته‌اند (همتی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۲۴-۱۰۰۷). حسین تاجی، سیدحسین احمدی گلپان و محمد بهروزیه در مقاله‌ای، قلمرو جرایم و تخلفات علیه امنیت غذایی در سیاست جنایی ایران را بررسی کرده‌اند (تاجی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۱۶۷-۴۱۶۴). جعفر کوشا و مهدی قربانی قلعجولو نیز در مقاله‌ای، سیاست جنایی ایران در قبال رفتارهای ناقض امنیت غذایی را مورد بررسی قرار داده‌اند (کوشا و قربانی قلعجولو، ۱۳۹۷: ۱۶۰-۱۲۹). تمایز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به سایر پژوهش‌های انجام‌شده این است که در این مقاله، سیاست جنایی تقنینی ایران درخصوص حفاظت از سلامت غذا بررسی می‌شود. براساس آنچه گفته شد، هدف مقاله حاضر بررسی این سؤال که رویکرد سیاست جنایی تقنینی در حفاظت از امنیت غذا چگونه است؟ فرضیه مقاله نیز عبارت است از این که «به‌نظر می‌رسد قانون‌گذار، در حفاظت از سلامت غذا قوانین کیفری متعددی وضع کرده و برای متخلفین مجازات تعیین کرده است، اما به‌نظر می‌رسد رویکرد قانون‌گذار از جامعیت و مانعیت کافی برخوردار نیست.» به‌منظور بررسی سؤال و فرضیه مورد اشاره ابتدا سیاست جنایی تقنینی بررسی شده و در ادامه از اصول و معیارهای سیاست جنایی تقنینی در حفاظت از سلامت غذا بحث شده است.

۱- سیاست جنایی تقنینی

یکی از مهم‌ترین مشخصه‌های حقوق جزا، جرم‌انگاری یا فرایندی است که اعمال مجرمانه باید با استانداردهای خاص و مشخص و طی یک گزینش مطلوب و پذیرفتنی تعیین شود (Tadros, 2009: 1-24). «جرم‌انگاری را به تعبیری می‌توان نوعی محروم‌سازی اجتماعی دانست. به‌لحاظ تاریخی، ریمون گسن آغاز جریان جرم‌انگاری را از میانه‌های قرن ۱۹ می‌داند که از دهه ۱۹۳۰ همراه با شتاب بیشتری بوده است. به‌نظر وی توسعه این جریان مولود دو عامل بوده است: ۱- ضرورت ارضای نوین کیفری ناشی از توسعه تکنولوژیک و مقتضیات اقتصادی و اجتماعی؛ ۲- ظهور پدیده‌های غیرانسانی. اصطلاح مرکب جرم‌انگاری تشکیل شده از دو کلمه «جرم» و «انگاری» که مصدر آن انگاشتن و به‌معنی تصور، پندار، گمان، فرض و ... است و درمجموع منظور از آن تلقی کردن اعمال و رفتارهایی

است از عقب‌نشینی حقوق کیفری از رهگذر زائل کردن کامل وصف مجرمانه از جرم یا بیرون بردن رفتار از قلمرو قانون جزا و باقی گذاشتن آن در گستره اقتدار عمومی که مستلزم اعمال کنترل‌های غیر کیفری است» (محمودی جانکی، ۱۳۸۷: ۳۵۰-۳۲۱). در این مقاله منظور از سیاست جنایی تقنینی فقط بررسی موارد جرم‌انگاری شده در حوزه حفاظت از سلامت غذا و بررسی مصادیق آن می‌باشد.

«کاربرد اصطلاح سیاست جنایی به فن فوئرپاخ، استاد آلمانی حقوق جزا نسبت داده شده است که سیر پیدایش آن، گذار از مفهومی مضیق به یک مفهوم موسع را حکایت می‌کند. منظور وی از کاربرد این اصطلاح با تأکید بر شیوه‌های سرکوبی که دولت از رهگذر آن‌ها و با توسل به آن‌ها علیه جرم واکنش نشان می‌دهد بیشتر به سیاست کیفری و به تعبیر بهتر مفهوم مضیق سیاست جنایی مبتنی است» (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۴: ۳۵۶-۲۸۷). «این معنی در طرز تفکر و آثار دیگر دانشمندان حقوق کیفری، از جمله فون لیست آلمانی و دوندیو دووایر فرانسوی نیز انعکاس یافته است. فون لیست سیاست جنایی را مجموعه‌ای از اصول منظم می‌داند که دولت با توسل به آن‌ها مبارزه علیه بزه و بزهکاری را سازمان‌دهی می‌کند» (لازرز، ۱۳۸۲: ۹). «دووایر با تأکید بر هنربودن سیاست جنایی، موضوع آن را کشف شیوه‌های مبارزه با جرم می‌داند. پس مفهوم مضیق سیاست جنایی، بر سرکوب و مجازات تأکید دارد و پیشگیری در آن خارج از وظایف دولت تعریف می‌شود» (معاونت آموزش قوه قضاییه، ۱۳۸۷: ۵). سیاست جنایی وجوه متفاوتی، از جمله چیستی و چرایی جرم، روش‌های کاهش و پیشگیری از جرم و مجازات، رسیدگی به اتهامات و روش‌های دادرسی و ویژگی‌های مراجع رسیدگی‌کننده و این‌که از چه اعمال یا رفتاری باید سلب عنوان مجرمانه شود (جرم‌زدایی و جرم‌انگاری) را شامل می‌شود.

«تحول مفهوم سیاست جنایی بعد از جنگ جهانی دوم با حرکت به سمت مفهوم موسع آن اتفاق افتاد. مارک آنسل بنیان‌گذار مکتب دفاع اجتماعی نوین سیاست جنایی را واکنش سازمان‌یافته و سنجیده جامعه علیه فعالیت‌های مجرمانه، منحرفانه یا ضداجتماعی» تعریف می‌کند. در نظر وی انحراف

تحت عنوان عمل مجرمانه در نقطه شروع یا صفر می‌باشد» (محمودی جانکی، ۱۳۸۲: ۲).

در مقام تعریف می‌توان گفت «جرم‌انگاری فرایندی است حقوقی و گزینشی که طی آن قانون‌گذار یک کشور، رفتاری را با توجه مبنایی خاص مثلاً حفظ ارزش‌های اجتماعی، نظم عمومی، مبانی اخلاقی مذهبی و ... جرم تلقی کرده و برای آن ضمانت اجرای کیفری تعیین می‌کند. در این فرایند، باورها و رفتارها به وسیله جرم و کیفر از طریق قانون‌گذاری یا آرای قضایی، تغییر شکل می‌دهند» (Michalowsk, 1985: 105). «بنابراین جرم‌انگاری فرایند است، چراکه تصویب عنوانی مجرمانه نیازمند مشورت و ملاحظات بسیاری از جنبه‌های فردی و اجتماعی است. گزینشی است، زیرا دولت از میان رفتارهای ناقض هنجارهای پذیرفته‌شده یا اخلاک‌کننده در زندگی فردی و اجتماعی، برخی را در دایره کیفری قرار می‌دهد و نه همه را. پایه این گزینش‌گری، مبانی و اصولی است که برای مداخله دولت وجود دارد» (محمودی جانکی، ۱۳۸۲: ۳۰).

اما در نقطه مقابل جرم‌انگاری جرم‌زدایی قرار دارد. «در عصر حاضر مسأله جرم‌زدایی از آغاز سال‌های ۱۹۶۰ به صورت بحث روز درآمده است، اما نشانه‌هایی از آن را می‌توان در آرای اندیشمندانی مانند بکاریا، فری و گراماتیکا مشاهده کرد. از نظر بکاریا تعداد جرایم باید کم باشد. وی با تهیه سیاهه‌ای از جرایم، آن دسته را که مبنای سودرسانی و اخلاق‌مداری ندارد، حذف می‌کند. جرم‌زدایی ابتدا با هدف تورم‌زدایی کیفری، یعنی تعدیل عناوین مجرمانه یا تعداد جرایم در قانون جزا مطرح شده است. این واژه در مصوبات اصلاحات جزایی در بیشتر قوانین کیفری در دنیای غرب با درجات متفاوتی از موفقیت، برای مقابله با چالش‌های به وجود آمده در کنترل بی‌رویه جرایم و مجازات‌ها، به کار برده شده است» (نجفی ابرندآبادی و هاشم‌بیگی، ۱۳۷۷: ۷۷).

فرهنگ جرم‌شناسی سیخ جرم‌زدایی را این‌گونه شرح داده است: «فرایندی که به موجب آن مشکلات اجتماعی یا رفتارهای منحرفانه‌ای که به عنوان جرم شناخته شده‌اند، جرم‌زدایی شده و جرم‌نبودن آن‌ها اعلام می‌شود». یکی از حقوق‌دان‌های ایرانی در تعریف جرم‌زدایی نوشته است: «جرم‌زدایی عبارت

خیر؟ در این مرحله است که دیدگاه‌های فلسفی راجع به پدرسالاری، لیبرالیسم، اخلاق و ... ظاهر می‌شوند. صافی اصول، مشخص‌کننده اعمالی است که در صلاحیت اخلاقی دولت قرار دارد. بنابراین می‌توان گفت در این گام، از منابع اخلاقی جامعه بحث می‌شود و این که اصول مربوط به منابع اخلاقی جامعه کدام است. در واقع در این مرحله صلاحیت اخلاقی مقنن برای مداخله روشن می‌شود» (بابایی، ۱۳۹۰: ۳۱۵). باتوجه به اصول و مبانی اخلاقی جامعه سوالاتی که برای یافتن جرم‌انگاری در حوزه حفاظت از سلامت غذا مطرح می‌شود، عبارت‌اند از: آیا رفتار خاص در حوزه غذا لطمه‌ای به دیگران وارد می‌کند یا خیر؟ آیا رفتار خاص درخصوص غذا و مواد غذایی دیگران را آزار می‌دهد یا خیر؟ بنابراین گام اول در جرم‌انگاری سلامت غذایی یک رفتار آن است که رفتار مد نظر نباید با اصول و مبانی اخلاقی آن جامعه تعارض داشته باشد.

۲-۲- صافی پیش‌فرض‌ها

«به محض این‌که عملی از صافی اصول عبور کرد، بدون تحقیق و تفحص در این زمینه که آیا راه‌های بهتری برای جلوگیری از وقوع عمل فارغ از نظام عدالت کیفری وجود دارد یا نه نمی‌توان اقدام به جرم‌انگاری رفتاری خاص نمود، بنابراین در دومین مرحله، یعنی صافی پیش‌فرض‌ها، تأکید بر میزان کاهش استفاده از مقررات کیفری و مداخله حداقلی آن در روابط فردی یا اجتماعی شهروندان مفروض است. در این مرحله به‌کارنبردن دستگاه عدالت کیفری و استفاده از روش‌هایی که کمترین جنبه آمریت و مزاحمت را برای فرد دارد، نسبت به روش‌هایی که بیشترین مزاحمت را برای او ایجاد می‌کنند، اولویت دارند. به‌بیان دیگر دولت باید با قطع و یقین ثابت کند که راهی جزء توسل به مجازات در حوزه تولید و عرضه مواد غذایی باقی نیست. در حوزه غذا در این مرحله به کارآمدی ضمانت اجراهای مدنی و اداری و انضباطی به‌عنوان جایگزین واکنش کیفری توجه می‌شود و کارآمدی واکنش قانون‌گذار در پرتو ضمانت اجرا، مورد مطالعه قرار می‌گیرد، در صورتی که بتوان از طریق اقدامات غیرسرکوبگر، مانع ارتکاب عمل غیرمشموع در حوزه غذا و مواد غذایی شد یا دامنه آن را محدود کرد نیازی به جرم‌انگاری آن رفتار یا عمل نیست» (جیریورگ، ۱۳۹۰: ۴۰۵-۳۸۳).

و کژروی ابعاد اجتماعی مختلفی دارد، بنابراین توجه به پیشگیری از جرم حائز اهمیت است» (گودرزی بروجردی، ۱۳۸۵: ۲۶). «به‌طور کلی می‌توان گفت سیاست جنایی «مجموعه روش‌هایی است که جامعه با توسل به آن‌ها به واکنش علیه پدیده مجرمانه سازمان می‌بخشد» (معاونت آموزش قوه قضاییه، ۱۳۸۷: ۵). «از این رو تأکید سیاست جنایی نوین استفاده از روش‌های مبتنی بر جبران خسارت، میانجی‌گری، مشارکت اجتماعی، عدالت ترمیمی و روش‌های پیشگیرانه به‌جای استفاده از سرکوب و مجازات است» (معاونت آموزش قوه قضاییه، ۱۳۸۷: ۵).

در این روش‌ها واکنش جامعه به پدیده جرم‌انگاری و اثر آن در وضع قانون و اجرا و روند رسیدگی مورد تحلیل قرار خواهند گرفت. از آن جهت که قانون مصوب مجلس، ترسیم عملکرد قضات در جریان دادرسی و تحقق اجرای قانون، همه‌وهمه موضوع سیاست جنایی یک جامعه است، باید برای مدتی طولانی یا نسبتاً طولانی ترسیم شوند و بی‌ثباتی و تزلزل، در رهگذر سه فرایند تصویب و اجرا و قضاوت، توجیه‌پذیر نخواهد بود، البته این مسأله منافاتی با تغییر سیاست‌های متناسب با مقتضیات روز ندارد، چه‌بسا با تأمل و ژرفاندیشی در یک یا چند حوزه بتوان سیاست‌های مناسب‌تری پیشنهاد کرد و به نتایج بهتری نیز دست یافت.

۲- اصول سیاست جنایی تقنینی در حفاظت از سلامت غذا

در این قسمت به بررسی اصول سیاست جنایی تقنینی در حفاظت از سلامت غذا پرداخته می‌شود.

۲-۱- صافی اصول

اولین فیلتر در مدل جرم‌انگاری «پالایش» فیلتر اصول است که مرحله آغازین فرایند موجهه جرم‌انگاری و در واقع مبین اصول و ارزش‌های جامعه است که براساس آن حتی می‌توان آزادی‌های فردی را محدود کرد، بدیهی است این اصول براساس مبانی ارزشی و هنجاری هر جامعه شکل می‌گیرد و از جامعه‌ای تا جامعه دیگر متفاوت است. «براساس صافی اصول باید ثابت شود که آیا وفق اصول و مبانی نظری راجع به جرم‌انگاری مقنن مجاز به دخالت در حقوق و آزادی‌های شهروندان و ایجاد محدودیت از طریق قوانین کیفری هست یا

۲-۳- صافی کارکردها

«بررسی آثار و عواقب گوناگون جرم‌انگاری از ابعاد مختلف (صافی کارکردها) یا سود و زیان اجتماعی اجرا یا اجرائکردن قانون کیفری را باید در حوزه تولید و عرضه و توزیع غذا ارزیابی کرد (حبیب‌زاده و زینالی، ۱۳۸۴: ۲۶-۳؛ نوبهار، ۱۳۸۷: ۱۳۴-۱۳۳). بنابراین نتایج و عملکرد تصویب و اجرای قوانین جزایی در این حوزه بازدارنده با تحلیل هزینه فایده باید با آزمایش‌های گوناگون ارزیابی شوند (Schonsheek, 1994: 25). جرم‌انگاری یک رفتار در حوزه غذا باید همواره باتوجه به نتایج عملی مثبت، صورت گیرد. اثبات این‌که نتایج عملی جرم‌شناختن یک رفتار مفید و مؤثر است، مستلزم اثبات این نکته است که جامعه با استفاده از دستگاه عدالت کیفری خواهد توانست دامنه آن رفتار را کاهش دهد. هزینه‌های اجرایی این مداخله در مقایسه با منافی که عاید جامعه خواهد شد، ناچیز است. چنان‌چه زمینه‌های اجرایی و نتایج عملی جرم‌انگاری یک رفتار سنجیده شود، به‌نحوی که مشخص گردد، جرم‌انگاری آن از لحاظ عملی و اجرایی مفید است فیلتر سوم نیز با موفقیت پشت سر گذاشته می‌شود، بدین ترتیب جرم‌انگاری رفتاری که با توسل به سه مرحله فوق طی شده باشد، موفق خواهد بود» (بابایی، ۱۳۹۰: ۳۱۶).

۳- معیارهای سیاست جنایی تقنینی در حفاظت از سلامت غذا

در این قسمت به بررسی معیارهای سیاست جنایی تقنینی در حفاظت از سلامت غذا پرداخته می‌شود.

۳-۱- معیار توازن دلایل

در معیار توازن دلایل، قانون‌گذاری، به‌شکل فرضی در آزمایشگاه و با ترازویی انجام می‌شود که در هر کفه آن یک اصل قرار دارد که مبنای سنجش جرم‌انگاری قرار می‌گیرد. «اگر درخصوص رفتاری در حوزه تولید و عرضه غذا باتوجه به اصل مبنای سنجش کفه ترازو به‌سمت جرم‌انگاری سنگینی کند، جرم‌دانستن آن رفتار موجه خواهد بود و درصورت سنگینی به‌سوی جرم‌ندانستن جرم‌انگاری آن موجه نخواهد بود. در این معیار قابلیت اجرای قانون و هزینه‌های مربوط به آن، که بر جامعه تحمیل می‌شود، مبنایی توجیهی برای توسل یا عدم توسل به جرم‌انگاری محسوب می‌شود. برخی از اندیشمندان،

از جمله جل فینبرگ انتقاداتی را بر این معیار وارد کرده‌اند. به گفته وی در مواردی برای توجیه جرم‌انگاری یک رفتار، باید چندین اصل در یک کفه قرار گیرد و یک اصل برای توجیه جرم‌انگاری آن رفتار کافی نیست. همچنین ارزیابی در این معیار براساس معیارهای ذهنی و سلیقه‌ای و ساده‌انگارانه است و از معیارهای عینی، غفلت شده است» (بابایی، ۱۳۹۰: ۳۱۰-۳۰۹). «به‌نظر می‌رسد که اگرچه با ترازوی آزمایشگاه می‌توان مواد را وزن کرد و نسبت آن‌ها را با یکدیگر سنجید، اما ادعاها چون وزن عینی ندارند، نمی‌توان وزن کرد، لذا چنین موازنه‌ای، ذهنی و بسیار مناقشه‌برانگیز است و درنتیجه ایجاد توافق به سود یا ضرر جرم‌انگاری ممکن نیست، علاوه‌بر این در شرایط نزدیک به هم یا هم‌وزنی دلایل موافق و مخالف، ترجیح یک کفه وزنه بر کفه دیگر امکان‌پذیر و توجیه‌پذیر نمی‌باشد» (شمس‌ناتری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۰۲-۲۶۷). رشد واردات تراریخته‌های ناامن با ترجیح ناموجه حفظ امنیت غذایی بر حق غذای «سالم»، بحران‌های دیگری می‌زاید. امروزه فناوری‌های نوین مواد غذایی و زیست‌بوم از چنان ارزش اخلاقی برخوردار است که حمایت کیفری کافی و دقیق از آن ضروری می‌نماید. ضعف قوانین و رویه‌های حقوقی ایران هم در حمایت از آب و هم در حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان محصولات تراریخته، جرم‌انگاری معطوف به حمایت از امنیت غذایی در وضعیت فزاینده‌ی نیاز به تراریخته‌ها در بحران آب را لازم می‌نماید.

۳-۲- معیار مقبولیت و فرض هم‌نوایی

براساس این معیار باید دید که پیش از جرم‌انگاری یک رفتار مردم چه واکنشی نسبت به آن نشان خواهند داد؟ آیا جرم‌انگاری یک رفتار مستلزم دخالت در زندگی شخصی شهروندان است؟ پاسخ به هریک از این سؤال‌های فوق، درجه مقبولیت جرم‌انگاری رفتار را در اذهان شهروندان تعیین می‌کند. بی‌توجهی به زمینه‌های عملی و اجرایی قانون، مداخله بی‌حدوحصر در خلوت شهروندان، کم‌اهمیت‌بودن ارزش مورد حمایت در مقایسه با آزادی شهروندان و بی‌توجهی به تجربه جرم‌انگاری رفتارهای مشابه، همگی تابعی از عدم مقبولیت جرم‌انگاری و نهایتاً تمرد و عدم هم‌نوایی مردم با قانون مورد نظر است. ممکن است قانون علی‌رغم مقبولیت اجتماعی، مدتی از طریق توسل به قدرت حاکمیت اجرا گردد، ولی مسلماً از

۲- رفتارهایی که طرفین بسیار دارد، یعنی عده زیادی مرتکب آن می‌باشند یا به یاری رویه‌های شکلی جزایی و شهادت یا مشارکت به هر نوع جرم به پلیس گزارش می‌شود و حمایت‌های لازم با کوشش در تعقیب کیفری انجام می‌گیرد. همچنین رفتارهایی که پلیس را قادر به دستگیری متهم می‌کند، دادیار با اتهامات شکلی موافقت می‌کند و قضات و هیأت دوری را قادر به دستگیری مجرم می‌کند، سوءاستفاده آشکار از جرم‌انگاری و اعمال محدودیت محسوب می‌گردد؛

۳- میزان رفتارهای محکوم‌شده و محکومیت‌ها باید در آینده در قوانین جزایی کاهش یابد، زیرا هریک از این بازدارنده‌های عمومی یک مجرم بالقوه خواهد داشت. بنابراین آموزش آثار و نتایج مجازات، بازدارنده‌های خاص و بازپروری مجرمان مجازات‌شده و ناتوان کردن آن‌ها از راهکارهای پیشنهادشده است؛

۴- رفتارهایی که موجب کاهش حوادث و در نتیجه تقلیل ضرر بیشتر و پیشگیری از وقوع جرم می‌شود، باید در قوانین جزایی مندرج شوند.

۳-۴- مصادیق سیاست جنایی تقنینی (جرم‌انگاری) در حفاظت از سلامت غذا

در این قسمت به بررسی مصادیق سیاست جنایی تقنینی (جرم‌انگاری) در حفاظت از سلامت غذا پرداخته می‌شود.

۳-۴-۱- به‌کاربردن اسانس، رنگ و مواد غذایی غیرمجاز باید اذعان داشت جرم مذکور درحقیقت ازجمله مصادیق تغییر در شکل و ساختار مواد خوردنی و آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی است. بر مبنای بند ۵ ماده ۱ قانون مواد خوراکی و آشامیدنی مصوب ۱۳۶۴، به‌کاربردن هر نوع اسانس، رنگ و دیگر مواد غیرمجاز اضافی در مواد غذایی جرم می‌باشد. هدف تولیدکننده این رفتار ممکن است مجرمانه و باعث به‌وجود آوردن طعم خاص یا رنگ مد نظر در ماده تولیدی مذکور باشد یا هدف از این عمل جذب کردن مشتری و توجه وی را جلب کردن باشد، مشتری درحقیقت به ظاهر فریبنده کالا توجه نموده و در نهایت استفاده از رنگ و مواد غیرمجاز شیمیایی ممکن است در تولید مواد غذایی که موجب واردشدن زیان به مصرف‌کننده گردد،

دیدگاه این معیار قانون‌پایداری نخواهد بود. براساس این معیار باید دید که پیش از جرم‌انگاری یک رفتار در حوزه غذا و پخش آن مردم چه واکنشی نسبت به آن نشان خواهند داد؟ آیا جرم‌انگاری یک رفتار در این حوزه پیامدهایی را به‌دنبال داشته است؟ «پاسخ به هریک از این سؤال‌های فوق، درجه مقبولیت جرم‌انگاری رفتار را در اذهان شهروندان تعیین می‌کند. بی‌توجهی به زمینه‌های عملی و اجرایی قانون، مداخله بی‌حدوحصر در خلوت شهروندان، کم‌اهمیت‌بودن ارزش مورد حمایت در مقایسه با آزادی شهروندان و بی‌توجهی به تجربه جرم‌انگاری رفتارهای مشابه، همگی تابعی از عدم مقبولیت جرم‌انگاری و نهایتاً تمرد و عدم هم‌نوایی مردم با قانون مورد نظر است. ممکن است قانون علی‌رغم مقبولیت اجتماعی، مدتی از طریق توسل به قدرت حاکمیت اجرا گردد، ولی مسلماً از دیدگاه این معیار قانون‌پایداری نخواهد بود» (شمس‌ناتری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۰۲-۲۶۷). در همین فصل در گفتار ششم با موضوع تطابق جرم‌انگاری با انتظارات عمومی جامعه به شرح این مقوله خواهیم پرداخت.

۳-۳- معیار منع ایراد خسارت

مهم‌ترین طرف‌دار کلاسیک این ایده جان استوارت میل فیلسوف انگلیسی قرن نوزدهم است. در فلسفه میل در تنظیم آزادی‌ها همه‌جا سخن بر سر تأمین سود بیشتر و تحمل ضرر کمتر است. اخلاق نیز بر پایه همین معیار است و دلیل عمده انتقاد از آداب و رسوم و فشارهای اجتماعی نیز بی‌اعتبارساختن سایر ارزش‌ها در برابر محاسبه سود و زیان است. امتیاز میل بر دیگر فایده‌گرایان در آن است که به کیفیت لذت و رنج در محاسبه خود اهمیت می‌دهد و لذت‌های معنوی را برتر از خوشی‌های مادی و حیوانی می‌داند، یعنی در هدف اخلاق، کیفیت لذت را نیز مداخله می‌دهد (کاتوزیان، ۱۳۸۳: ۴۱۲). درواقع دیدگاه فایده‌گرا به جرم‌انگاری می‌کوشد از وقوع ضررهای مشخص فردی و اجتماعی ممانعت کند. برای رسیدن به این هدف فاکتورهایی را برشمرده‌اند (بابایی، ۱۳۹۰: ۳۱۰):

۱- رفتارهایی که حقوق جزا لازم است آن‌ها را تعریف کند، باید به‌طور برجسته و آشکار از دیگر موارد نزدیک و مشابه باز شناخته شوند؛

نظر در ماده تولیدی، به‌عنوان مثال، استفاده از رنگ‌های شیمیایی غیرمجاز در تولید مواد غذایی که ممکن است سبب ورود آسیب به مصرف‌کننده شود، ممنوع است و تولیدکننده در صورت استفاده از این مواد به مجازات مقرر در مادتين ۲ و ۳ همین قانون محکوم می‌شود، البته تولیدکنندگان مجاز به استفاده از بعضی رنگ‌ها و اسانس‌ها در تولیدات خود هستند که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فهرست آن‌ها را منتشر ساخته است. همان‌طور که در این ماده ملاحظه می‌شود، به‌طور کلی افزودن هرگونه ماده اضافی غیرمجاز، از قبیل رنگ، اسانس و مانند آن ممنوع است و مرتکب به مجازات مقرر محکوم می‌شود. بدیهی است که این ماده استفاده از مواد سمی در مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی را که باعث ورود آسیب جدی به مصرف‌کننده گردد نیز شامل می‌شود. به همین دلیل قانون‌گذار نیز مجازات شدیدتری را پیش‌بینی کرده است. در ماده ۴ قانون فوق آمده است: «در هر مورد که در مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی مواد سمی به‌حد غیرمجاز باشد، دادگاه مرتکب را برحسب مورد به حداکثر مجازات‌های مذکور در ماده ۲ محکوم خواهد نمود.»

۳-۴-۲- درج علامت استاندارد بدون دریافت پروانه کالا

استفاده‌کنندگان از کالاهای دارای علامت‌های استاندارد بر مبنای اعتماد به شخص تولیدکننده و درج علامت آن‌ها اقدام به استفاده کالاهای مصرفی خود می‌کنند. به این دلیل دولت برای محافظت و حمایت نموده از قشر تولیدکنندگان مواد غذایی و پیشگیری از فریب و اغفال مصرف‌کنندگان می‌بایست قوانین و مقررات بازدارنده را در سطح وسیع‌تری وضع نماید. جرم مذکور در زمره جرم‌های ایجابی می‌باشد که در ماده ۱۱ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی مصوب ۱۳۷۱ بدان اشاره گردیده، بدین مفهوم که استفاده از علائم استاندارد را بی‌اخذ پروانه استاندارد ساخت را جرم تلقی کرده‌اند که طبق آن مرتکب چنین عمل یا رفتاری به حبس از شش ماه تا دو سال و جزای نقدی از یک میلیون ریال تا پنجاه میلیون ریال محکوم می‌گردد. در ماده ذکر شده صرف استفاده نمودن از علائم استاندارد بی‌اخذ پروانه جرم به‌شمار رفته و به اثبات سوءنیت خاص نیازی ندارد. علاوه بر این درج نمودن علائم استاندارد بی‌اخذ پروانه، از جمله مصداق‌های جرم جعل

ممنوع و تولیدکننده در صورت ارتکاب چنین اعمالی به مجازات واقع در مواد ۲ و ۳ قانون ذکر شده محکوم می‌گردد، البته باید دانست تولیدکنندگان به استفاده از برخی رنگ‌ها و گونه‌ای از انواع اسانس‌ها در تولیدات خود مجاز بوده که هر ساله وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی لیست آن‌ها را منتشر نموده است. چنانچه ذکر شد، توجه نمودن به ضوابط استفاده از گونه‌ها رنگ و اسانس در مواد خوراکی باعث به رخداد چنین جرایمی خواهد شد. چنین رفتارهای مجرمانه‌ای را باید در زمره رعایت‌نکردن ضوابط نیز به‌شمار آورد که علاوه بر فعل سلبی با فعل ایجابی نیز قابلیت تحقق دارد. در مواقعی اشخاص برای رقابت بیشتر و نشان دادن بهتر محصولات خویش از منظر شکلی به استفاده از این مواد غیرمجاز اقدام می‌نمایند و سلامت و امنیت غذایی شهروندان را به‌مخاطره می‌اندازند؛ نکته قابل توجه، اما این است که معیار تعیین مواد افزودنی به حد مجاز معیاری است که وزارت بهداشت و درمان در نظر داشته و آن را به‌صورت عمومی اعلان کرده است؛ با این وجود پرسشی که همواره ذهن را به چالش باز داشته، این است که آیا در مجموع این مواد افزودنی ممکن است برای جان و سلامت شهروندان مخاطره‌آمیز باشند یا آن‌که یا مخاطرات این شکل مواد افزودنی در صورت مصرف کردن درازمدت یا کوتاه‌مدت آن می‌باشد؟ چنین مسأله‌ای در تبصره ۱ ماده ۱۹ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی دارویی مواد خوردنی و آشامیدنی ۱۳۳۴ مذکور گردیده که اشعار می‌دارد: «رنگ‌هایی که در مواد خوردنی و آشامیدنی مصرف می‌شوند باید از نوع مخصوص و مجاز باشند.» در کل استفاده از رنگ مصنوعی غیرمجاز در غذا و مواد خوردنی (جوجه کباب) دارای وصف کیفی است. مطابق بند ۵ ماده ۱ «قانون مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی» مصوب ۱۳۴۶، به‌کاربردن رنگ‌ها و اسانس‌ها و سایر مواد اضافی غیرمجاز در مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی، بهداشتی و یا لوازم بازی کودکان این جرم در حقیقت یکی از مصادیق بارز تغییر در فرمول ساخت مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی است. به‌کاربردن هرگونه رنگ، اسانس و سایر مواد اضافی غیرمجاز در مواد یادشده ممنوع است، خواه هدف از به‌کاربردن این مواد اضافی، جذب مشتری و جلب توجه وی به ظاهر فریبنده کالا باشد یا به‌وجود آوردن طعم مخصوص یا رنگ مورد

به‌شمار می‌رود و مرتکب مطابق مواد ۵۲۹ و ۵۳۰ قانون مجازات اسلامی تعزیرات ۱۳۷۵ به اعمال مجازات محکوم می‌گردد (فخرالسادات نصرآبادی، ۱۳۹۶: ۴۵۴-۴۳۷). نکته مهم این‌که چنان‌چه مرتکب به‌طور عمدی به قصد القای شبهه یا شبهات در کیفیت محصولات خود از نام استاندارد ملی و یا از علائم استاندارد ملی استفاده نماید، به ده‌سال حبس محکوم می‌گردد. بر مبنای ظاهر تبصره به ماده ۵۲۵ ق.م.ا. بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ مرتکب می‌بایست از علامت و نام استاندارد به‌طور هم‌زمان و با هم استفاده نموده تا بتوان اطلاق عمل مجرمانه بر عمل آن‌ها نمود. القای شبهه در این ماده یک قصد خاص به‌شمار رفته که باید الزاماً چنین قصدی احراز گردد.

۳-۴-۳- کشتار غیرمجاز دام

این عمل مجرمانه براساس ماده ۶۸۸ قانون مجازات عمومی در باب تعزیرات از مصادیق جرایم علیه بهداشت عمومی بوده که با فعل ایجابی محقق می‌شود، در این جرم مرتکب با غفلت و نادیده‌گرفتن اصول و ضوابط و مقررات بهداشتی اقدام به کشتن دام می‌نماید و سلامت و جان افراد جامعه را به‌خطر می‌اندازد. به‌عبارت دیگر از آنجا که کشتارهای غیرمجاز محلی مناسب برای شیوع انواع بیماری‌ها و محل رشد و تکثیر جانوران و حشرات ناقل بیماری است. سلامت دام ذبح‌شده دارای تردید بوده و مصرف دام‌های آلوده و ناسالم باعث بروز بیماری‌های مختلفی در مصرف‌کننده مواد غذایی ناسالم و فاسد می‌شود که در پاره‌ای از موارد مانند تب کریمه کنگو مرگ مصرف‌کننده را دربر دارد، این در حالی است که در کشتارهای صنعتی مجاز، حضور ناظر فنی سبب می‌شود که دام علاوه‌بر معاینه قبل از کشتار در حین و بعد از کشتار نیز مورد معاینه قرار بگیرد. مطابق ماده فوق سازمان دام‌پزشکی کشور به‌عنوان نظارت‌کننده بر این امر شناخته می‌شود و مرتکب به مجازات مقرر در ماده محکوم خواهد شد (همتی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۲۴-۱۰۰۷).

۳-۴-۵- عدم رعایت ضوابط بهداشت محیط توسط کارخانجات کارگاه‌ها و مراکز تهیه مواد

خوردنی محل‌های نگهداری و پرورش دام و طیور و کشتارگاه یکی از جنبه‌های پراهمیت بهداشت محیط بهداشت مراکز تهیه، توزیع، نگهداری و فروش مواد خوراکی آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی است که به‌موجب ماده ۱۳ اصلاحی قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی ۱۳۴۶ بیان می‌دارد که در کلیه مراکز تهیه و توزیع مواد غذایی مکلف به رعایت مقررات بهداشت محیط هستند و در صورت تخلف از مقررات

به‌شمار می‌رود و مرتکب مطابق مواد ۵۲۹ و ۵۳۰ قانون مجازات اسلامی تعزیرات ۱۳۷۵ به اعمال مجازات محکوم می‌گردد (فخرالسادات نصرآبادی، ۱۳۹۶: ۴۵۴-۴۳۷). نکته مهم این‌که چنان‌چه مرتکب به‌طور عمدی به قصد القای شبهه یا شبهات در کیفیت محصولات خود از نام استاندارد ملی و یا از علائم استاندارد ملی استفاده نماید، به ده‌سال حبس محکوم می‌گردد. بر مبنای ظاهر تبصره به ماده ۵۲۵ ق.م.ا. بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ مرتکب می‌بایست از علامت و نام استاندارد به‌طور هم‌زمان و با هم استفاده نموده تا بتوان اطلاق عمل مجرمانه بر عمل آن‌ها نمود. القای شبهه در این ماده یک قصد خاص به‌شمار رفته که باید الزاماً چنین قصدی احراز گردد.

۳-۴-۳- استفاده از مواد سمی

استفاده از مواد سمی یکی از مصادیق مهمی است که سلامت غذا را برای شهروندان به‌خطر می‌اندازد. در این راستا ماده ۴ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی آرایشی و بهداشتی مصوب سال ۱۳۶۴ مقرر داشته است: «در هر مورد از مواد خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی مواد سمی در حد غیرمجاز موجود باشد، مرتکب به حداکثر مقرر در ماده ۲ این قانون محکوم می‌شود.» در ماده مذکور عبارت «حد غیرمجاز» آمده که به‌معنای آن است که چنان‌چه برای استفاده از مواد سمی در مواد خوراکی و آشامیدنی به حد مجاز استفاده شده باشد، این عمل جرم نبوده و مورد حمایت قانون کیفری نمی‌باشد، البته باید دانست برای عمل ذکرشده تشدید مجازات در صورتی که از مواد سمی بیش از اندازه مجاز استفاده شده باشد، اعمال می‌شود.

علاوه‌بر این مواد بسته‌بندی و ظروف استفاده‌شده در بسته‌بندی مواد خوراکی و نوشیدنی می‌بایست از مواد مجاز مورد تأیید تهیه شده باشد و در رنگ‌زدن و شفاف‌سازی و سفیدنمودن آن نباید از پوشش یا بسته‌بندی مواد غیرمجاز استفاده گردد. ماده ۱۲ قانون ذکرشده نیز مضمون ذکرشده را مقرر داشته و مجازات حبس را برای عاملان ارتکاب چنین اعمالی مقرر کرده است. علاوه‌بر مورد ذکرشده در ماده ۳۵ از قانون تعزیرات حکومتی در امور بهداشتی و درمانی مصوب ۱۳۶۷ این مسأله را تخلف‌انگاری کرده است که به بین قانون قبل و قانون ذکرشده تعارضاتی دیده می‌شود (تاجی و همکاران، ۱۳۹۹:

بهداشتی مانند عدم رعایت بهداشت فردی وضع ساختمانی و وسایل کار ممنوع است، به موجب آیین‌نامه‌ای که برای ماده ۱۳ در تاریخ ۱۳۹۲/۰۳/۱۸ به تصویب رسیده است. میزان مجازات تخلف از مقررات مذکور هر سه سال یک‌بار براساس نرخ تورم بنا به اعلام بانک مرکزی ایران اعلام می‌شود (فخرالسادات نصرآبادی، ۱۳۹۶: ۴۵۴-۴۳۷). تأمین بهداشت این اماکن و نظارت بر آن براساس ماده ۱۲ آیین‌نامه برعهده وزارت بهداشت و درمان است مأمورینی که از طرف وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی برای نظارت بهداشتی اماکن و مراکز تعیین می‌شود، مکلف‌اند متخلفین از مقررات بهداشتی را به مسؤول بهداشت محل گزارش دهند، مسؤول بهداشت در صورت تأیید گزارش به صاحب مرکز هشدار می‌دهد و در صورت عدم توجه و عدم رفع موارد تخلف دستور تعطیل محل و مهر و موم و و یا لاک و مهر محل داده می‌شود. همچنین به موجب ماده ۳۹ قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی ۱۳۶۷ نیز با مفهوم مشابه ماده فوق بیان می‌دارد که متصدیان و مسؤولین مراکز تهیه و توزیع مواد غذایی و ملزم به رعایت ضوابط و مقررات بهداشتی محیط در محل فعالیت خود هستند، بنابراین می‌توان گفت که مفاد هر دو ماده مربوط به عدم رعایت مقررات بهداشت محیط و ضوابط تعیین شده است.

وظیفه دارند که به دستور وزارت بهداشتی مشخصات لازم را در مورد هر نوع فرآورده به خط فارسی خوانا روی بسته یا ظرف محتوی جنس ذکر و قید نمایند. قانون‌گذار در ماده ۱۱ نوشتن مشخصات لازم را به خط فارسی خوانا بر روی بسته‌بندی یا ظروف محتوی محصول لازم دانسته و در موارد لزوم محفوظ ماندن فرمول نوشتن شماره پروانه آن ضروری دانسته شده است و در ماده ۳۴ قانون فوق نیز الصاق برچسب اطلاعاتی و در شماره پروانه ساخت و مهلت اعتبار مصرف لازم داشته شده است. همان‌طور که بیان شد، هر دو ماده مبین این امر هستند که تولیدکنندگان باید براساس ضوابط و مقرراتی که از سوی مؤسسات و نهادهای مسؤول مانند وزارت بهداشتی، درمان و آموزش پزشکی و مؤسسه استاندارد تعیین می‌شود. کلیه اطلاعات لازم و مشخص را بر روی تولیدات و فرآورده‌های خود درج نمایند و متخلف از این مقررات مستحق مجازات خواهد بود. نکته بسیار مهم که قابل ملاحظه است، این است که مشتری ارزش مواد غذایی را براساس اطلاعاتی که در روی برچسب الصاق شده به ظرف یا پاکت یا جعبه مواد غذایی درج شده است، ارزیابی می‌کند. بنابراین اطلاعات مندرج بر روی ظرف یا پاکت یا جعبه مواد غذایی باید کافی صحیح و دقیق باشند، با این حال در ماده ۱۱ قانون ۱۳۴۶ این مهم به صورت ناقص و ناتمام بیان شده است، چراکه در این ماده تخلف تنها مربوط به برچسب‌زنی بر روی ظرف مواد غذایی محدود شده است که مشخصات لازم به خط فارسی خوانا را نداشته باشد، این امر در حالی است که یکی از تخلفات رایج در این زمینه در جامعه اطلاعاتی خلاف واقع علاوه بر اطلاعات لازم بر روی ظرف یا بسته‌بندی محصول غذایی است که موجب گمراهی خریدار و مصرف‌کننده می‌شود. به نظر می‌رسد این تخلف تحت مشمول مقررات کیفری قرار نگرفته و از قلمرو شمول ماده ۱ قانون مزبور خارج است ذکر این نکته نیز خالی از توجه نیست که مطابق ماده ۱۱ مصوب ۱۳۴۶ متخلفین به جزای نقدی از پنج‌هزار تا بیست‌هزارریال محکوم می‌شوند که به نظر می‌رسد این مجازات در حال حاضر کارایی ندارد (همتی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۲۴-۱۰۰۷). درنهایت می‌توان گفت که وجود برچسب اطلاعاتی بر محصولات جزئی تنها از حقوق مصرف‌کنندگان است، بلکه نشان‌دهنده شناسنامه کالا به همراه

۳-۴-۶- عدم درج برچسب اطلاعاتی عدم درج مشخصات

فرآورده بر روی بسته‌بندی

الصاق برچسب اطلاعاتی بر مواد غذایی مبین ترکیب و مشخصات و چگونگی استفاده از کالا می‌باشد. تولیدکنندگان محصولات مواد خوراکی و آشامیدنی ملزم هستند، روی محصولات تولیدی برچسب اطلاعاتی مشتمل بر شماره پروانه ساخت کالا تاریخ تولید آن مهلت اعتبار مصرف یا تاریخ انقضا و همچنین ترکیب مواد تشکیل‌دهنده محصول را درج نمایند، تولیدکننده در صورت عدم انجام امور فوق مرتکب تخلف شده و براساس ماده ۳۴ قانون تعزیرات حکومتی در امور بهداشتی و درمانی مصوب ۱۳۶۷ با متخلفین برخورد خواهد شد. همچنین طبق ماده ۱۱ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی آرایشی و بهداشتی مصوب ۱۳۴۶ و مواد ۵ و ۳ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان مصوب ۱۳۸۸ صاحبان مؤسسات داخلی که نوع آن‌ها از طرف وزارت بهداشتی معین و صورت آن منتشر می‌شود،

اطلاعات ضروری جهت استفاده صحیح مصرف‌کننده است، لذا در صورت عدم الصاق برچسب اطلاعاتی تشخیص کالای استاندارد و غیراستاندارد و تقلبی را از کالای سالم و قابل استفاده با مشکل مواجه می‌سازد.

۳-۴-۷- عدم رعایت استاندارد یا فرمول تأییدشده در پروانه ساخت کالا

رعایت نکردن استاندارد یا فرمول مورد تأیید در پروانه ساخت کالا یکی دیگر از مواردی است که به شرح آن اشاره خواهد شد. این موضوع یک تکلیف قانونی بوده که مواد غذایی، از جمله کالاهایی که مشمول استاندارد اجباری هستند، برای تولید هر نوع از مواد غذایی باید استاندارد خاص مرتبط با آن محصول رعایت شود. بر مبنای نظر مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران استاندارد یک فرآورده یا کالا به معنی تعیین تمام یا برخی از خصوصیات و ویژگی‌های آن فرآورده یا کالا است. باید افزود در تعیین این مشخصه‌ها و ویژگی‌ها باید از جنس، منشأ، نوع و مواد تشکیل‌دهنده آن، نحوه استفاده، کمیت، شکل ظاهری، کیفیت و از ابعاد ایمنی بسته‌بندی و ... همه موارد را در نظر گرفت. اساسی‌ترین استاندارد فراملی در زمینه تولید مواد غذایی استانداردهای سری ۹۰۰۰ هزار است. این دسته از استانداردها بر استاندارد کیفیت و تولید مواد غذایی تأکید بیشتری داشته و ناظر به این گونه موضوعات می‌باشد، البته استانداردهای این گونه بیشتر ناظر بر استاندارد نمودن سیستم تولید و کیفیت مواد غذایی است. استانداردهای فراملی ذکر شده تنها در شرایطی که با استانداردهای داخلی تعارض نداشته باشد، قابلیت اجرا پیدار خواهد کرد. بر اساس بند ۳ ماده ۱ قانون مواد خوردنی آشامیدنی آرایشی و بهداشتی مصوب سال ۱۳۴۶ و ماده ۱۱ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب سال ۱۳۷۱ رعایت نکردن استاندارد یا عدم رعایت فرمول ثبت‌شده در مواقعی که تعیین فرمول و رعایت آن و تعیین استاندارد و رعایت آن الزامی است، موضوع جرم‌انگاری قرار گرفته و مرتکب چنین اعمال و افعالی به مجازات مقرر در قانون محکوم می‌گردند (تاجی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۱۹۷-۴۱۶۴). علاوه بر این در صورتی که تولیدکننده ترکیب و فرمول اصلی مواد مذکور رعایت‌شده را پیروی نماید، در نتیجه محصولی تولید خواهد شد که ماهیتاً با جنس اصلی متفاوت

بوده و امکان دارد نتایج مخربی برای شخص یا اشخاص مصرف‌کننده در پی داشته باشد. به موجب ماده ۳۵ قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی ۱۳۶۷، تمامی تولیدکنندگان تکلیف دارند در حین تولید کالا فرمول تأییدشده وزارت بهداشت را رعایت نمایند و در صورت رعایت‌نمودن فرمول حسب مورد به مجازات مقرر در ماده ۳۵ این قانون محکوم می‌گردند. تخلف از مفاد این ماده و عدم رعایت فرمول ساخت چنان‌چه به دلیل کاهش مصرف مواد تشکیل‌دهنده آن باشد، از مصادیق کم‌فروشی، استفاده غیرمجاز از مواد، فروش جنسی به جای دیگر یا غش در معامله محسوب می‌شود و این رفتار مجرمانه مصداق ترک فعل است و از سوی کلیه کسانی که به نحوی در مراحل تولید مواد خوراکی دخالت دارند، قابل تحقق است.

۳-۴-۸- عرضه مواد اولیه به تولیدکنندگان فاقد مجوز یا پروانه ساخت کالا

بر اساس ماده ۳۸ قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی مصوب سال ۱۳۶۷ تمامی سازمان‌ها و شرکت‌های واردکننده مواد غذایی تکلیف دارند که به‌طور شخصی به تولیدکنندگانی که مجوز یا پروانه ساخت معتبر از وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی دارند، کالای خود را عرضه نموده، در غیر این شرایط اشخاص مذکور متخلف محسوب شده و قانون‌گذار برای چنین واردکننده‌ای جزای نقدی در نظر گرفته است. علاوه بر آن برای تولیدکنندگان متخلف قانون مذکور نیز جزای نقدی معادل یک تا ده میلیون ریال در نظر گرفته شده است. باید دانست موضوع ماده ذکر شده فقط مربوط به تولیدکنندگان و واردکنندگان مواد اولیه برای محصولات ذکر شده نمی‌باشد، علاوه بر آن ماده ۶ قانون مذکور، یعنی قانون مواد خوراکی آشامیدنی آرایشی و بهداشتی مصوب سال ۱۳۴۶ نیز مقرر داشته: «چنان‌چه در نتیجه بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی یا نبود مهارت تولیدکننده یا فروش فروشنده و همچنین عرضه‌کننده مواد خوراکی و آشامیدنی به گونه‌ای باشد که باعث بیماری و موجب آسیب شود، مرتکب مستحق مجازات بوده و طبق این قانون در صورتی که معالجه به فرد کمتر از یک‌ماه بینجامد، مجازات او حبس حبس تأدیبی از دو تا شش ماه است، چنان‌چه معالجه بیش از یک‌ماه به طول انجامد، مرتکب به حداکثر مجازات حبس در ماده و همچنین

تأیید غرامت محکوم خواهد شد» (کوشا و قربانی قلیجلو، ۱۳۹۷: ۱۶۰-۱۲۹).

از این رو جرم فوق یک جرم خطایی یا غیر عمدی می‌باشد و صرف وجود داشتن خطای کیفری بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی و همچنین نبود مهارت برای اثبات آن کافی هست. در تعریف بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی اذعان شده که بی‌مبالاتی درحقیقت همان بی‌احتیاطی بوده که در جرایم ترک فعلی مصداق و موضوعیت پیدا می‌نماید و منظور از بی‌احتیاطی آن است که فرد بدون توجه به نتایجی که به صورت عرفی قابل پیش‌بینی می‌باشد، اقدام به عملی می‌نماید که سبب ورود ضرر و صدمه به دیگران می‌گردد. همین‌طور عدم مهارت به مفهوم نداشتن اطلاعات کافی و لازم و توانایی وافی برای انجام عمل می‌باشد. نکته مهم این است که بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی و همچنین عدم مهارت فقط در شرایطی که موجب آسیب و بیماری به مصرف‌کننده گردد، جرم تلقی شده و قابل مجازات خواهند بود و در غیر این صورت به‌هیچ‌عنوان نمی‌توان شخص تولیدکننده را مجرم تلقی کرد و تحت تعقیب قرار داد.

واقعیت این است که جرم‌انگاری در زمینه مواد غذایی لازم است جنبه بازدارندگی قوی داشته باشد، زیرا ارتکاب جرم تقلب در مواد خوردنی هم به صورت عمدی و هم به صورت غیر عمدی قابل تصور است. همچنین ارتکاب این جرم هم به صورت فعل مثبت و هم به صورت ترک فعل قابل تصور است. قانون مربوط به مواد خوردنی، آشامیدنی، بهداشتی، مصوب سال ۱۳۴۶، همچنان بدون هیچ تغییری به حیات خود ادامه داده است، یعنی قانون غذای کشور ما سابقه‌ای چنددهه‌ای دارد. این قانون به‌طور کلی درخصوص تخلفات و میزان جرایم آن‌ها، صدور پروانه برای تأسیس کارخانه‌ها و رعایت برخی نکات بهداشتی به تنظیم برخی مواد پرداخته است.

نتیجه‌گیری

در زمینه حفاظت از سلامت غذایی، قوانین و مقررات متعدد در مقاطع و برهه‌های مختلف زمانی تصویب شده و باعث ایجاد تراکم و تورم قوانین جزایی شده است. این امر از یک‌سو ناشی از تعدد مراجع قانون‌گذاری و از سوی دیگر به دلیل فقدان رویکرد جامع و کلی‌نگر در تدوین قوانین بوده و بر همین اساس

قانون‌گذار دائماً در پی اصلاح قوانین و تدوین ضوابط جدید بوده است. جرم‌انگاری و پاسخ‌گذاری کیفری در بستر سیاست جنایی تقنینی ایران، به صورت غیرمنسجم و با برخی پیش‌روی‌ها و پس‌روی‌ها، بخشی از تهدیدهای ناقص ارکان و مؤلفه‌های روزآمد شده امنیت غذایی را پوشش می‌دهد. پاسخ‌های غیرکیفری فاقد زیرساخت‌های لازم برای تحقق هدف پیشگیری و پاسخ‌های کیفری نیز، فاقد انسجام کافی می‌باشد. بنابراین نیاز به قانونی خاص با عنوان جرایم تهدیدکننده امنیت غذایی که پوشش‌دهنده رفتارهای تهدیدکننده امنیت غذایی باشد، با دادسرای ویژه محسوس می‌باشد. توجه به این که قوانین موجود منطبق با نیازهای کنونی جامعه نیست، موارد متعددی وجود دارند که قوانین در مورد آن‌ها ساکت است. همچنین گستردگی قوانین بر ابهامات موجود در این حوزه افزوده و بر همین اساس می‌توان آن را یکی از چالش‌ها در این حوزه به حساب آورد. قانون مربوط به مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی، مصوب سال ۱۳۴۶ که به عنوان مرجع بدان استناد می‌شود، علی‌رغم اصلاحات صورت‌گرفته، با گذشت زمان کارایی خود را در بسیاری از موارد از دست داده است که به بازنگری و اصلاح مجدد نیاز دارد. نزدیک چهل‌وشش سال از زمان تصویب آخرین قانون در قبال تقلب در مواد غذایی می‌گذرد. نظر به این که پیشگیری از وقوع جرم در جامعه به مراتب بهتر از مجازات مجرمین است و سلامت محیط اجتماع و فضای کسب‌وکار با پیشگیری به‌نحو بهتری تأمین می‌گردد، در قوانین حاکم بر صنعت غذا نیز توجه به پیشگیری و پیش‌بینی سازوکارهای مناسب برای جلوگیری از وقوع جرم در این حوزه ضروری است. یکی از مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از وقوع جرایم تقلب در مواد خوردنی، وضع و تصویب قوانینی است که نظارت مستمر بر تولیدکننده‌های مواد غذایی و عرضه‌کنندگان آن داشته باشد. بنابراین برای تحقق این امر ما پیشنهاد می‌کنیم که یک ساختار مستقل به نام سازمان نظارت بر مواد غذایی تأسیس شود که وظیفه‌اش تنها نظارت بر مواد غذایی باشد و در مرکز هر استان و شهرستان‌ها نیز شعبه‌ای داشته باشد. کارکنان و بازرسان این سازمان دارای تخصص در علوم تغذیه و حقوق باشند و باید اختیاراتی مانند امکان توقیف مواد غذایی ناسالم داشته باشند. همچنین باوجود اهمیت

- فخرالسادات نصرآبادی، سیداسماعیل (۱۳۹۶). «مصادیق جرایم مرتبط با مواد غذایی و مسؤولیت کیفری ناشی از آن». *مجله حقوق ملل*، ۷(۲۸): ۴۳۷-۴۵۴.

- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۳). *مبانی حقوق عمومی*. چاپ دوم، تهران: انتشارات میزان.

- کوشا، جعفر و قربانی قلجلو، مهدی (۱۳۹۷). «سیاست جنایی ایران در قبال رفتارهای ناقض امنیت غذایی». *مجله حقوقی دادگستری*، ۸۹(۱۰۲): ۱۲۹-۱۶۰.

- گودرزی بروجردی، محمدرضا (۱۳۸۵). *سیاست جنایی قضایی*. چاپ دوم، تهران: انتشارات سلسبیل.

- لازرژ، کریستین (۱۳۸۲). *درآمدی به سیاست جنایی*. ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران: انتشارات یلدا.

- محمودی جانکی، فیروز (۱۳۸۲). «*مبانی، اصول و شیوه‌های جرم‌نگاری*». رساله دکتری به راهنمایی استاد محمد آشوری، تهران: دانشگاه تهران.

- محمودی جانکی، فیروز (۱۳۸۷). «*جرم‌زدایی به منزله یک تغییر*». *فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی*، ۳۸(۱): ۳۲۱-۳۵۰.

- معاونت آموزش قوه قضاییه (۱۳۸۷). *سیاست جنایی تقنینی ایران در جرایم اقتصادی*. چاپ اول، تهران: انتشارات جاودانه/جنگل.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۷۴). «*سیاست جنایی سازمان ملل متحد*». *نشریه تحقیقات حقوقی*، ۱(۱۸): ۲۸۷-۳۵۶.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین و هاشم‌بیگی، حمید (۱۳۷۷). *دانشنامه جرم‌شناسی*. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

- نوبهار، رحیم (۱۳۸۷). *حمایت حقوق کیفری از حوزه‌های عمومی و خصوصی*. چاپ اول، تهران: انتشارات جنگل/جاودانه.

- همتی، نساء؛ بسامی، مسعود؛ قاسمی، مسعود (۱۴۰۱). «*سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال جرایم تهدیدکننده امنیت*

نحوه‌ی عملکرد بازرسان بهداشت غذایی در تأمین امنیت غذایی، قانون‌گذار باید در ارتباط با شرایط، حدود اختیارات و مسؤولیت‌های بازرسان بهداشت غذایی شرایطی را در قانون تعیین نماید.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع: نگارش این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهام نویسندگان: برابر.

تشکر و قدردانی: ابراز نشده است.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- بابایی، محمدعلی (۱۳۹۰). *جرم‌شناسی بالینی (تحولات مفهوم حالت خطرناک)*. چاپ اول، تهران: انتشارات میزان.

- تاجی، حسین؛ احمدی گلیان، سیدحسین و بهروزیه، محمد (۱۳۹۹). «*قلمرو جرایم و تخلفات علیه امنیت غذایی در سیاست جنایی ایران*». *مجله جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۳(۱۲): ۴۱۶۴-۴۱۶۷.

- جیربورگ، نیلز (۱۳۹۰). «*جرم‌نگاری همچون آخرین چاره*». ترجمه رحیم نوبهار و فاطمه نوبهار، *نشریه تحقیقات حقوقی*، ۱۴(۵۳): ۳۸۳-۴۰۵.

- حبیب‌زاده، محمدجعفر و زینالی، امیرحمزه (۱۳۸۴). «*درآمدی بر برخی محدودیت‌های عملی جرم‌نگاری*». *نشریه نامه حقوقی*، ۱۱(۴۹): ۳-۲۶.

- شمس ناتری، محمدابراهیم؛ ابوالمعالی الحسینی، سیدوحید و علیزاده طباطبایی، زهراسادات (۱۳۹۰). «*ویژگی‌های جرم‌نگاری در پرتو اسناد و موازین حقوق بشر*». *نشریه راهبرد*، ۲۰(۵۸): ۲۶۷-۳۰۲.

غذایی با رویکرد پیشگیرانه». مجله جامعه‌شناسی سیاسی
/ ایران، ۵(۲۴): ۱۰۰۷-۱۰۲۴.

ب. منابع انگلیسی

- Michalowski, R. J (1985). *Order- Law and Crime- An Introduction to Criminology*. 2nd ed., New York: Publisher Random House.
- Schonsheek, J (1994). *On criminalization (an essay in the philosophy of the criminal law)*. New York: Kluwer Academic Publishers.
- Tadros, V (2009). Criminalization and regulation (legal studies research paper). *Journal of university of warwick school of law*, 14(8): 1-24.